

МІСЦЕ ФІЛОСОФІЇ В СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасна загальносвітова ситуація така, що сьогодні об'єктивні тенденції глобалізації і злиття різних цивілізацій у Всесвітню цивілізацію вимагають нового, адекватного нашому часу реформування системи народної освіти. Саме ця галузь, галузь всенародної освіти зобов'язана оперативно готувати адекватних професіоналів для майбутньої роботи в умовах світової глобалізації. Ця об'єктивна вимога і головний критерій розвитку які з необхідністю постають перед передовими системами освіти.

Особливе місце в системі освіти займає філософія. Оскільки це єдина дисципліна, яка займається не стільки приватними, скільки загальними і всебічними питаннями. Філософія ставить їх перед суспільством і успішно вирішує в контексті концептуального світогляду. Ці питання тим більше актуалізуються, чим більше зростає вплив глобалізації на держави, народи, союзи держав. Система освіти, працююча на основі діяльності викладачів-професіоналів, — елемент культури всякого цивілізованого суспільства.

Характер систематичної освіти, його доступність і недоступність тим або іншим соціальним верствам в кожную історичну епоху, відношення суспільства до учительства і учителів, до учнів, багато в чому обумовлюють подальший прогрес цього суспільства. Тому:

1. осмислені дії в сьогоднішні по організації системи освіти є актом управління втіленням в життя в майбутньому нових можливостей, вже об'єктивно відкритих для здійснення в сьогоднішні;

2. реформи у всякій системі(включаючи і систему освіти), не визначені по відношенню до цілей і якості функціонування системи в цілому після закінчення реформ, можна уподібнити хаотичному управлінню. Або безцільному, або безперспективному.

Якщо ж суспільство переживає затяжну кризу, то це означає, що упродовж тривалого часу, що передував кризі, система освіти встигла покалічити світогляд, інтелект, моральність і психіку в цілому в декількох поколіннях, які, вступаючи в доросле життя, поступово привели суспільство на грань катастрофи [6, с.521-534].

Відповідно, один з аспектів подолання кризи суспільством — реорганізація системи утворення на якісно інших принципах для того, щоб отримуване в ній людьми освіта відповідала епосі і осяжним перспективам життя суспільства і його розвитку. Чим успішніше суспільство в постановці і рішенні цієї задачі, — тим триваліший період безкризового розвитку його чекає. При нездатності суспільства поставити і вирішити це завдання адекватно епосі і перспективам воно приречене на затяжну кризу, в якій може і загинути [10, с.416].

Тематика публікацій, в яких трапляються слова типу «реформа системи освіти», присвячена викладанню тих або інших учбових

дисциплін(предметів) конкретно, розподілу учбового часу в програмах школи і ВНЗ між дисциплінами учбового плану, але не питанням про те:

1. Якою повинна виходити з системи базової (тобто обов'язкової) і спеціальної освіти людина для того, щоб в подальшому його життя і праця протікали би в ладу з життям і працею усіх інших людей?

2. Що потрібно зробити в системі освіти, щоб люди з її допомогою ставали саме такими – ладними і людяними? А саме необхідно відповісти на питання: Чому учити? Як учити? Яка головна мета навчання?

Усе це і зобов'язує нас звернутися до розгляду проблематики приведення системи освіти у відповідність з потребами людей і перспективами розвитку суспільства.

Яка ж наша епоха і освітні проблеми людей?

Це, — ключове питання, відповідь на який — залежно від міри його адекватності епосі і перспективам — або дозволяє, або не дозволяє виробити вимоги, яким повинна відповідати система освіти у результаті реформи.

Передусім, слід визнати, що:

1. проблеми України і людства в цілому виникають зовсім не з того, що фізика або хімія (як природничо-наукові основи сучасної техносфери і більшості видів діяльності в побуті і на роботі) розвинені недостатньо;

2. подальший розвиток природознавства при збереженні колишнього характеру життя суспільств і людства в цілому, тільки посилюватиме проблеми, оскільки науково-технічний прогрес при нинішньому характері життя цивілізації переважно йде:

а) у гонку озброєнь

б) у гонку ненаситного споживання заради отримання того або іншого задоволення і

в) у техногенний тиск глобальної цивілізації на біосферу Землі і Природу в цілому.

Але також слід визнати, що подальший розвиток комплексу так званих «гуманітарних дисциплін» при збереженні суспільством їх колишньої якості теж не обіцяє нічого хорошого, оскільки дозвіл таких проблем як глобальна біосферно-екологічна криза і локальне подолання наслідків різнорідних малих і великих техногенних і природних катастроф, наслідків дії зброї на людей і на місце існування(починаючи від масштабу вуличної злочинності і кінчаючи війнами і тероризмом), гармонізація внутрішньо-соціальних взаємовідносин(як особових, так і взаємовідносин національних культур), подолання наслідків різнорідних соціальних катастроф(державних переворотів і громадянських воєн) — все ж вимагає певних прикладних знань і навичок, а не жадання «загального благоденства» і загальний міркування і декларація про гуманізм, альтруїзм або про особистий зацікавленість як про «невичерпне джерело благоденства» і тому подібне [4,6,8,9].

Саме на основі системи освіти, для якої характерні названі вище особливості природничо-наукового і гуманітарного зведень дисциплін, що викладаються, людство до кінця ХХ дійшло до того, що :

а) «гуманітарії» закрились у своїх галузях діяльності і не можуть зрозуміти не лише фізиків і технарів, але і гуманітаріїв працюючих в інших галузях;

б) а «фізики», «технарі» і «економісти» в їх більшості у своїй професійній діяльності необтяжені «лірикою» — моральною потребою в усвідомленні і дотриманні загальнолюдських етичних норм, що «гуманітарії» називають «бездуховністю».

Поєднання двох названих особливостей системи освіти і породжує усю вище згадану проблематику життя нинішньої глобальної цивілізації [3, с.224-227].

Якщо під «гуманітарними дисциплінами» розуміти, передусім, комплекс наук про людство і про людину як особи в їх розвитку, то, на жаль, «гуманітарії» у своїй більшості безплідні: їх благодворна віддача суспільству мізерна і явно недостатня для подолання глобальної біосферно-екологічної і морально-етичної кризи нинішньої цивілізації.

Це безпліддя професійних «гуманітаріїв» у сфері розробки фундаментального і прикладного знання, в нашому розумінні, — один з показників дефективності системи власне «гуманітарної освіти» і «гуманітарних» дисциплін в сенсі їх відірваності від життя і багато в чому протиприродності, коли вони перетворюються на ті, що претендують на самодостатність як би наукові міркування про уявні «гуманітаріями» химери, яким, проте, немає місця ні в реальному житті, ні в матриці можливостей буття [2].

У нашому розумінні, протиставлення гуманітарної і природничо-наукової освіти і особлива замкнутість гуманітарного знання в собі самому — помилка культури нинішньої системи освіти.

Саме характер «гуманітарної освіти» і діяльність «гуманітаріїв» чинять вирішальну (по відношенню до майбутнього) дію на усі сфери життя суспільства, хоча ця дія носить характер опосередкованого (а не безпосереднього), оскільки саме людина — міра усіх речей. Саме людина визначає цінність духовних і матеріальних благ. Від якості цих цінностей залежить якість життя людини. «Система освіти повинна випромінювати світло. Тільки духовне та моральне виховання здатне привити відчуття гармонії, єдності та людяності. Але духовне та моральне виховання майже зникло у світі. Брак його є причиною виникаючих у суспільстві бродіння та конфліктів» [1. С.150].

Для розв'язання сучасної кризи людства і побудови безпечного щасливого майбутнього головна — ключова наука — філософія, як наука що формує концептуальний, цілісний світогляд, з якої мають бути практичні виходи в педагогіку(починаючи з періоду, передування народженню) і в усі інші наукові дисципліни(включаючи і біологію людини), в художню творчість і іншого роду діяльність людей.

Саме тепер філософія як концептуальна наука повинна адекватно реагувати на стрімкі зміни умов сучасної цивілізації.

Саме філософія робить акцент на тому що людина не є тільки тіло у фізичному аспекті. А передусім людина є власна – розум, думка. Григорій

Савич Сковорода окреслив людину не як «зовнішню плоть», а як думку: «... не зовнішня плоть, але наша думка – то є головна наша людина. В ній ми містимся. Вона і є ми» [11. С.128]. Надаючи, таким чином, філософське обґрунтування вдосконалення самої основи людини - її характеру. А виховання характеру людини це поле гуманітарної, і передусім філософської освіти.

«Освіта – без характеру, торгівля без моралі, наука без гуманності – некорисні та небезпечні» такий лозунг національної освіти проголосив Бхагаван Шрі Сатъя Саи Баба на конференції 2008 року в Бриндавані присвяченій вихованню та освіті молоді сучасної Індії.

Лише гуманітарна база дозволяє виховати гуманний характер людини. Надає систему духовних цінностей загальнолюдського масштабу: любов, істина, праведність, не насилля, заспокоєння душі.

Усе це означає, що майбутня освіта повинна стати якісно іншою — концептуальною освітою всенародного, духовного, гуманного навчання завдяки розвитку двох складових:

1. освоєнню навичок самоосвіти — це необхідно для самостійного освоєння нових знань і навичок;
2. освоєнню творчого потенціалу — це необхідно для самостійного вироблення нових знань і навичок в темпі виникнення швидких змін середовища.

При цьому слід виходити з того, що хоча біологічний природжений потенціал людини — об'єктивна даність, але реальні здатність до освоєння знань і навичок, освоєння і реалізація творчих здібностей обумовлені, передусім, організацією свідомої світоглядної діяльності особи в суспільстві.

Організація ж свідомої концептуальної світоглядної діяльності всякої особи у всякому віці — результат її морально-гуманітарного розвитку. Звідси слідує стратегічне значення гуманітарних дисциплін, а серед них в першу чергу філософії, у формуванні стійкої самоорганізації народу і цивілізації.

Висновки. Основний недолік сучасної системи освіти це формування фрагментарного, епізодичного мислення. Основні вимоги до формування новій адекватній сучасним і об'єктивним вимогам системі освіти такі: нова система освіти повинна забезпечити виховання концептуального, цілісного, стійкого світогляду народу, країни, цивілізації.

Саме гуманітарні дисципліни є потужною ідеологічною зброєю покликаним захистити, зберегти, забезпечити систему внутрішньої єдності і цілісності країни, народу, цивілізації на основі концептуального світогляду. Гуманітарні дисципліни покликані, по суті, організувати стійку базу для конструктивного саморозвитку країни, цивілізації в мультикультурному просторі сучасного суспільства. Таким чином, в майбутній системі освіти освоєння знань і навичок має бути ґрунтоване на володінні світоглядними практиками, які дозволяють людині довільно створювати необхідні для успіху його діяльності умови. Відповідальність за формування таких навичок лежить, передусім, на філософії як резюмуючій гуманітарній дисципліні.

Значення ж філософії полягає в тому, що саме філософія як метадисципліна стоїть на стику усіх наук і гуманітарного і технічного профілю. Чому саме філософія набуває ключового значення на стику вказаних дисциплін? Тому що саме філософія відповідає на такі питання, які навіть не ставляться, не задаються у рамках інших дисциплін. Це питання базові і в теж час загальні, якимось: В чому сенс життя? Що є щастя? Що таке людина? Що істотніше матерія або свідомість? Що є сила духу і волі? Яке значення совісті? Заради чого варто жити? У чому сенс моральності? Що є добро і зло? Що таке любов, борг, праведність, честь, гідність? І тому подібне

Загальністю філософського знання, його універсальністю, його багатогранністю і визначаються цілі і завдання філософії у всенародній освіті.

Цілі філософії у сфері народної освіти: 1. Світоглядна; 2. Освітня; 3. Виховна; 4. Функція розвитку гуманного характеру.

Перед філософією стоять наступні завдання, які цілком під силу дозволити методами філософії:

1. Формування конструктивного світогляду суспільства.
2. Виявлення загальної, концептуальної картини світу.
3. Просто і ясно з'ясувати складне і важкозрозуміле.
4. Виховання сильних, діяльних осіб з добросовісним характером.
5. Розвиток творчих умінь і навичок конструктивного мислення поколінь.

Усе це покладає як відповідальність на сучасну філософію так і дає упевненість в перспективності конструктивного реформування системи народної освіти у напрямі підвищення значення долі впливу гуманітарних дисциплін на чолі з філософією як концептуальною наукою.

Саме тому ключі до розв'язання нинішньої духовної кризи людства в цілому і України, зокрема, лежать в області розширення впливу гуманітарних дисциплін і передусім — в галузі філософської науки, саме вона повинна дати людям духовно збагачену теорію і практику.

Література:

1. *Бхагаван Шри Сатъя Саи Баба*. Курс ведических лекцій. Ментальная трансформация личности. – М.: Амрита-Русь, 2010. – 176 с.
2. *Ле Бон Густав*. Психология социализма в 7 книгах. – Харьков: Изд-во «Энграм», 1997. – 470 с.
3. *Сорокин П.А.* Главные тенденции нашего времени. – М.: Наука, 1997. – 331с.
4. *Тойнби А. Дж.* Постыжение истории. – М.: Прогресс, 1991 - 736 с.
5. *Философский энциклопедический словарь*. – М.: ИНФРА-М, 2006. – 576 с.
6. *Фромм Э.* Анатомия человеческой деструктивности. – М.: ООО «Изд-во АСТ-ЛТД», 1998. – 670с.
7. *Хайтун С.Д.* Развитие естественно научных взглядов о соотношении закона возрастания энтропии и эволюции. // Концепция самоорганизации в исторической перспективе. – М.: Наука, 1994. – С. 158-188.
8. *Хакен Г.* Информация и самоорганизация: Макроскопический подход к сложным системам. – М.: Мир, 1991. – 240с.

9. *Швейцер А.* Упадок и возрождение культуры: Избранное. – М.: Прогресс, 1993. – 512с.
10. *Ясперс К.* Смысл и назначение истории.-М.:Республика, 1994. – 527с.
11. *Сковорода Г.* Сочинения в двух томах. Т.1. – М.: Мысль, 1973. – 511с.